Общественно-политическая газета Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

Хӑнты ясӑӈ

Основана
1 ноября 1957 года

25.03.2022
№6 (3594)

Сӑкӑӈ хурамӑт вԑрсӑт

10 »

Альбина Дмитриевна Хорова па Екатерина Владимировна Тарлина Кышик кәрт эвӑԓт «Шуши мир йис пурмӑсӑт» вәнԓтӑты хӑра юхтыйԓсӑӈӑн, мӑта ут Ёмвошн «Торум Маа» тӑхийн вԑрӑнтсы. Н. Вах вԑрум хур

«Тёпӑӈ ясӈԑм» нԑмпи наука па вәԓупсы щира вԑрум мирхот » 8-9

Ёмӑӈ карты йис вԑрӑт » 12

Йис пура эвӑԓт тывум ясӈӑт » 15

www.khanty-yasang.ru

Ёмвошн мәшӑӈ ёх кӑссӑт

Ёмвошн ай кєр тыԓӑщн 16-21-мит хӑтԓӑтн кӑши-мәш тӑйты ёх кӑсупсы вәс. Тӑм кӑсты тӑхия 250 хӑннєхә Белоруссия, Армения, Казахстан, Таджикистан па Россия эвӑԓт юхтыйԓсӑт. Вет хӑтԓ мӑр мӯӈ Ёмвошев ёхн па кӑсты вєрӑт пєԓа вантты ёхн вана тӑйса.

Тӑм паралимпийцӑт мир кӑсты пӑта хәт щир кӑсты тӑхи вәс. Щит ԓухӑӈ кӑсты тӑхи, ԓухӑӈ хәхӑԓты па пушкан эсӑԓты тӑхи, рєп эвӑԓт хӑтӑтьԓяты тӑхи, пара-сноуборд, следж-хоккей па әхԓӑӈ кёрлинг.

Россия кӑсты ёхԓӯв иса тӑхетн кӑссӑт. Яха ки ԓӯӈӑтты, мӯӈ Россия кӑсты ёхԓӯв мєт сырыя питсӑт, ԓыв ёша павӑтсӑт 106 мевԓ пос: 39 сорнеӈ, 40 щеԓ вух па 27 пӑтӑрухԓуԓпи.

Мєт каркам мәшӑӈ ёх кӑсты тӑхи ин щи етшӑс. Мӯӈ пӑтэва кашӑӈ кӑссум хӑннєхә – щит нух питум хуят. Мӯӈ Югра мӯв ԓоньщев хуща, мӯӈ Югра мӯв ёӈкев хуща нын каврум ԓыԓ рӯвӑт эвӑԓт па нын пӑтана сӑм пунум ёх эвӑԓт вєра шӑӈк вәс.

Тӑԓ тәрумн кӑсты «Мӯӈ яха. Кӑсупсы» – щит мӯӈ кӑсты ёх пєԓа сӑмӑӈа вәԓты вєрев, щит мӯӈ кӑсты ёх пєԓа ям нумӑсн вәԓты вєрев. Ԓыв пӑтэԓа кӑсты вєр – щит ԓыв вәԓупсэԓ, – Югра кәща нє Наталья Комарова путӑртӑс.

Россия мӯвев кӑсты ёх министр хуща ԓӑӈкӑр хәя вәԓты хә Одес Байсултанов кӑсты ёха ям вӯща ясӑӈ китӑс па лупӑс:

Мӯӈ ванԓтӑсӯв, мӯвев хуща сора яха ӑкумты па кӑсты тӑхи вєрӑт яма ԓэщӑтты кәс па ӑр тӑйԓӯв. Вән сӑмӑӈ ям ясӑӈ Наталья Владимировная па Югра хуща вәԓты иса ёха китԓум. Мӯӈты тӑм мӯвен сӑмӑӈа, яма тӑйтэԓ пӑта, тӑм кӑсты тӑхи вєра яма ԓэщӑтмеԓ пӑта. Ма вәԓєм, тӑмӑщ ям тӑхия, тӑмӑщ ям мӯва мӯӈ па пӯш па юхӑтԓӯв па вән кӑсты вєрӑт тӑм мӯвн вєрԓӯв.

Путӑр хӑншӑс па хурӈӑн вєрӑс:
Пётр Айев

Кашӑӈ хӑтԓ вєрӑт нух ԓэщӑтԓайт

Югра хуща «Центр развития общественных инициатив партии «Единая Россия» нємуп тӑхи пӯншса. Щи вєр вєрса сыры вәԓум тӑхи эвӑԓт, хута тӑм партия пиԓа вана вәԓты ёх ӑкумман вәсӑт.

Тӑм йиԓпа вєрум тӑхи – щит кашӑӈ хӑтԓ вєрӑт нух ԓэщӑтты пӑта вєрса. Муй вӯрн тӑм тӑхийн ёх рәпитԓӑт, муй ԓыв вєрԓӑт, щи оԓӑӈӑн РИЦ «Югра» мирхотн путӑртсӑт «Единая Россия» партия Югра мӯвн кәща хә Николай Заболотнев, мир пӑта вәԓты «Единая Россия» хот йитн рәпитты ԓӑӈкӑр хә Кирилл Медведев па мира нётты эви Елена Гилева.

Тыв юхтум ёх путӑртсӑт тӑм йиԓпа тывум вєрӑт оԓӑӈӑн, мӑта тӑхия округевн вәԓты мир юврая мӑнты вєрԓаԓ оԓӑӈӑн хӑншты пищ тӑйԓӑт. Тӑта рәпитты ёх щи вєрӑт яма вантԓэԓ па щи вєрӑт оԓӑӈӑн нумӑс тӑйты ёх пиԓа вәйтантԓӑт, муй па «Единая Россия» ёх пиԓа путӑртԓӑт. Щи ёх хуты арсыр тӑхетн депутата вәԓԓӑт па сыр-сыр вєрӑт тӯӈа ԓэщӑтты пищ тӑйԓӑт. Тӑм ӑкмум тӑхийн ёх тәх вєрԓаԓ оԓӑӈӑн путӑртсӑт. Тӑм ванӑн ԓыв вәйтантыйԓсӑт ԓєваса яӈхты ампӑт пєԓа нәмӑсты ёх пиԓа, ԓыв арсыр тӑхет эвӑԓт тыв юхӑтсӑт. Уша йис, муй пӑта вєра ар амп вош хӯват хәхӑԓԓӑт. Щит дача тӑйты ёх ԓӯӈ мӑр ампӑт тӑйԓӑт, тӑԓа йиты артӑн воша мӑнԓӑт, ампԓаԓ па щив вущкӑԓԓаԓ.

Кирилл Медведев ай павтӑс, мӑта вєрӑт мєт ԓавӑрта мӑнԓӑт, щит хот тӑйты вєрӑт, вухӑн нётты вєрӑт, хот пӑта сухуптӑты вєрӑт па мәшитты вєрӑт.

«Центр развития общественных инициатив» — щит щимӑщ тӑхи, муй тӑхия кашӑӈ хӑннєхә яӈхты муй па хӑншты пищԓ вәԓ. Муԓты вєр ԓэщӑтты ки нумӑс тӑйԓ, щи вєр яма вантԓа, муй тӑхийн мосԓ, нётԓа.

Мєт ям нумсӑӈ вєрӑт Югра думая муй па Госдумая китты пищ вәԓ. Хӑншты ищи ар щира рӑхԓ, закон щира муй па ӑԓ вәԓупсы щира, – путӑртӑс Николай Заболотнев.

Путӑр хӑншӑс:
Пётр Молданов

Шуши мир вəԓты щирăт вантман тăйты мосԓ

Ай кєр тыԓăщ олңитумн Югорской государственной университет хуща Всероссийской научно-практической лўңтупсы вєрăнтсы. Тăта ăнтə тəп Югра па Россия мўвңăн эвăԓт, па хон пєлăк мўвăт учёнойт онлайн щирн вəйтантупсы вантты, хəԓăнтты па ясăң лупты ищи вєритсăт.

Лўңтупсы пурайн. ugrasu.ru сайт эвăԓт вўюм хур

Ияха ăктăщум учёнойт, хăннєхə правайт вантман тăйты ёх, культура вєрăт əхтыйн хуятăт, государственной па муниципальной тăхет кăщайт, Россия мўв университетăт эвăԓт па ЮГУ хущи вəнԓтыйԓты эветпухăт, вəнԓтăты нєңăт-хэйт шуши мир вəԓты щирăт вантман тăйты вєр, увăс мир йис вəлупсы па рəт ясңăт лєрамтты щирăт олăңăн путăртсăт. Вантэ, мосԓ тывум нўшайт олăңăн ияха путăртты, тəп щи пурайн лыват тўңматты кєншăк.

Сырыя экономической па интернет вєрăт əхтыйн проректор Юлия Родь мойң мира вўща ясңăт лупăс:

>> *Тăмхатԓ Югра мўвн арсыр мирăт вəԓԓăт.*

Йистєԓн тăта хăнтэт, вухалят па юрнăт вəԓԓăт па рəпитԓăт. Тəп ванкўтлы шуши хăннєхə нємасыя поступсэт, правайлаԓ олăңăн нємăԓт ăн вəԓăт. Щăԓта рəт ясăң лєрамтты, йис вєрăт шавиты па елԓы тəты – щит ищи мосты вєр.

Ванкўтлы мўв илпи питы вуй па газ вўты тăхет рəпата пăта, щăԓта па мўвăт эвăԓт рəпитты щира округева юхтум ёх пăта шуши мирев вəлупсы, йис вєрԓўв, рəт ясңевн путăртты вєр еша па щирн мăнты питăс.

Елԓы ЮГУ хуща юридической тăхи кăща С. Розенко ищи ясăң вўйляс:

>> *Ин йилуп вəлупсыйн увăс мир йис вєрăт, рəт ясăңăн путăртты щир па хурасупа йиԓ. Тăмхăтԓ Югра мўв ар пєлăк вəнт кəртăтн, вəн шушетн, ай кəртăтн интернет вəԓ. Щит ям вєр, тəп нəмăсты мосԓ, лəԓн рəт ясңăтн путăртты вєр аԓ юрємăсы. Щи пăта мўңева рəт ясңăт лєрамтты па шавиман елԓы тəты мосԓ.*

Мосԓ ястăты, 2018-мит оԓ вўш эвăԓт Югра мўвн вəнт кəртăтн вəԓты хăнтэт, вухалят па юрнăт интернет тăйты питсăт. Тăмхăтԓ «IT-стойбище» нємуп вєр унтасн 49 вəнт кəрт вəнты интернет таԓса. Интăм 145 вўт мўвн вəԓты 2 950-кєм шуши мир щимăщ ут тăйты питсăт, щит 61 процент арат вəнт шушетн вəԓты мир.

Интернет унтасн кăмн вєра хойла, иса рăхл воша ай павăтты. «IT-стойбище» нємуп вєр хўват шуши мир государственной услуга нємуп тăхи эвăԓт интернет мухты арсыр мосты нєпекăт вєрԓăт. Щăԓта па тăм йис карты щўңкăтн ищи шуши ёхлўв рəпитты ат хошлăт, щирн лыв мўв луват ёх пила и нумăсн вəԓты щи лăңхаԓăт.

Округ хўваттыйн хăннєхə вəлупсы вєрăт вантман тăйты ух нє Н. Стребкова ăктăщум мир ещаԓт лупăс, хуты шуши мир правайт олăңăн иса пурайн путăртты мосԓ. Щи пăта ям, хуты мирхота нємасыя шуши мир, мўв илпи питы вуй па газ вўты тăхет кăщайт, учёнойт, правительства ёх, университетăтн вəнԓтыйԓты айлат нєңăт-хэйт па оса мир вохсыйт. Вантэ, мосԓ тывум нўшайт олăңăн ияха путăртты, тəп щи пурайн лыват тўңматты щир вəԓ. Конституция вулаң нєпекн хăншум поступсэт щирн, увăс ёх правайт вантман тăйԓыйт, лəԓн нємăԓт атум вєр аԓ тывăс.

Елԓы ăктăщум ёх шуши мир вəлупсы, культура, рəт ясăң па па вєрăт олăңăн путăртсăт па щи тумпийн уша вєрты вўратсăт, муйсăр ям вєрăта лывела елԓы кўншємăты мосԓ.

«Увăс мир рəт ясăң па йис вəлупсы» нємпи хăрн ЮГУ хуща гуманитарной институтн рəпитты учёной нє М. Андуганова кăщая вəс. Тăта интернет мухты онлайн щирн ăктăщум ёх хăншум 20-кєм нєпек вантăсăт.

Мойң ёх кўтн Финляндия мўв Хельсинской университет эвăԓт М. Лаунонен, ЮГУ хуща айлат ёх пила рəпитты хăнты учёной ими Т. Молданова, лўң пурайн айлат ёх па няврємăт шуши мир йис вєрăта па рəт ясңăта вəнԓтăты «Мань ускве» нємпи тăхи кăща Л. Стаканова, «Торум Маа» хуща научной вєрăт вантман тăйты нє Р. Решетникова, «Касум ёх» нємпи историко-культурной тăхи эвăԓт М. Кабакова, Удмуртской государственной университетн вəнԓтыйԓты айлат нє И. Шакирова, Югра мўв шўкщăты ёх əхтыйн кăща Н. Молданова па па ёх арсыр əмăщ шуши вєрăт олăңăн ясăң тăсăт.

Путăр хăншăс:
Ирина Самсонова

Хăнты, вухаԓь па юрн ясңăтн хăншты вєр

Рәт ясăң щира вєрум ёмăңхăтԓăн «Хăнты, вухаԓь, юрн ясңăтн путăртум путрăт нєпекăта хăншты» вәнԓтыйԓты пищ ԓәщăтман вәс. Ас-угорской институтн рәпитты ёх 2015-мит оԓн нумăс пунсăт щит ԓәщăтты. 2017-мит оԓ вўш эвăԓт тăмăщ вєр кәща ёхԓăнăн вана вўсы, щит округевн вәнԓтăты вєрăт, культура, оса па па хон пєԓăк вєрăт тәты департаментăт, «Югра ԓыԓңуптăты» тăхи кәща ёх.

Тăм оԓн нивăԓмит пўш тăмăщ вєр вєрԓа, иса 956 хăннєхә тăмăщ нєпекăт хăншсăт. Тăм оԓн ёх кăт щира хăншсăт, итәх ёх яха ăктăщийԓсăт па и хот йитн омăсман хăншсăт, итәхăт па карты щўңкăт мухты тăм вєр ԓәщăтум ёха нєпекԓаԓ китсăт. И тăхия ăктăщман 609 хăннєхә хăншсăт, тăм хăншты щира ԓәщăтум пăта 34 хот йит вәс, 30 вош муй кәртăн ёх ăктăщийԓсăт. Кашăң тăмăщ хот йит юкан ёш пос тăйс, щит хăншум нєпекăт постăты пăта. Карты щўңкăт мухты 347 хăннєхә хăншсăт, тăм ёх кўтн 131 хăннєхә иса мир хăншум нєпекăт киньща, аршăк нєпекăт хăншсăт. Щит хуты «Рәт ясăң тăйты хăннєхә» ям ёша павăтты пăта.

Тăм нєпекăт хăншты тăхи «Рәт ясăң – щит рәт мўв» нємăтԓа. Нивăԓмит пўш хăншты тăхийн ёх ай путăр пўлые хăншсăт, щит вухаԓь ими А.М. Конькова па хăншты ики Г.К. Сазонов хăншум вән путăр эвăԓт вўюм ут. Щи вән путăр нємԓ «Тыԓăщ айԓта увты йиңкăт...»

Тăмăщ нєпекăт ар тăхийн мир хăншсăт. Щит Югра па Ямало-Ненецкой автономной округ, Свердловской область хуща, Тюмень вошн, Венгрия па Финляндия мўвăтн па па тăхетн. Тăм пўш мăта хăннєхә каш тăйс, щи хăннєхә хăншты пищăԓ вәс. Мєт оԓăн пўш тăмăщ нєпекăт Кондинской вошн па Кондинской районăн вәԓты мир хăншсăт.

Мєт ар хуят рәт ясăңăн Нуви сăңхум районăн хăншсăт – 158 хăннєхә, Сўмăтвош районăн – 93 хăннєхә, Ёмвошн – 75 хăннєхә, Сәрханԓ районăн – 78 хăннєхә.

Мєт ар хуят Нуви сăңхум районăн Поԓнавăт вошн И.Ф. Пермяков нємуп ăшкола хотн яха ăктăщсăт. Тыв 51 хăннєхә юхтыйԓсăт. Русскинской кәрт ăшколайн 46 хăннєхә яха ăктăщийԓсăт. Вўтвошн па Тәрум ԓорн Нуви сăңхум районăн Нуви сăңхум филиал Ас-угорской институт хуща рәпитты ёх ăктăщты тăхи ԓәщăтсăт. Тәрум ԓорн 51 хăннєхә хăншсăт, Вўтвошн — 15 хăннєхә.

Муй вўрн тăм нєпекăт хăншсăт, щит ищи ушăң. 2022-мит оԓн 956 хăншум хăннєхә эвăԓт 358 хуят «отлично» щира (37,5%) хăншсăт, 371 хăннєхә «хорошо» (38,8%) ёша павăтсăт, 201 хăннєхә –«удовлетворительно» (21%), 26 хуятэв (2,7%) хăншты кўртăсԓăт.

Тăм хăншум тăхийн арсыр мир хăншсăт, щит ăшкола няврємăт, щăԓта па ăңкиԓаԓ-ащиԓаԓ, вәнԓтыйԓты айԓат ёх, няврєм вәнԓтăты ёх, пирăщ хăннєхәйт, учёной ёх па ар тăхийн рәпитты хуятăт.

Тәрум ԓорн тăмăщ нєпек хăншты и хотăң ёх, рәтна ёх хуԓыева юхтыйԓсăт. Щит Иван Ярмович Пяк имеԓ пиԓа юхтыԓăс па ԓын няврємԓаԓ хотăң ёхԓаԓ пиԓа. Тăмăщ хăншты тăхет – щит хуты увăс мир ёх рәт ясăң пєԓа кєрăтты пăта вєрты тăхет, рәт ясăң ар тăхия сащты пăта вєрум тăхет.

Щи утăт па тăм нєпекăт вантты па ԓәщăтты вєрăт вєрсайт, арсыр мир рәт ясăңа тулмащтăсайт Ас-угорской институтн рәпитты ёхԓăн. Кашăң оԓ тăта рәпитты хуятăт хăншты утăт па щира вєрăнтыйԓԓăт.

Тăм оԓ тăмăщ хăншты утăт арсыр ясăңа, арсыр путрупсыя ԓәщăтман вєрсайт, иса хәтсыр хăнты путрупсыя вєрман вәсăт (щит вах, касум, Ас кўтуп, сәрханԓ, шурышкарской, приуральской ёх пăта). Вухаԓь ясăң щит кăт щира вєрман вәс (Ԓәв па Лозьва вўт ёх щира). Юрн ясăңăн ищи кăт щира тулмащтăсы (Тәрум ԓор па Охаң ёх щира).

Тăмиты щи кашăң ясăңа, кашăң путрупсыя тăм вєр ԓәщăтум щира вәс, щит мўң Югра хуща вәԓты арсыр увăс хуятăт щира ԓәщăтса.

Тăм нєпек хăншум ёх юхԓы пєԓа ищи хăншԓăт. Щи хăншты мир пăта, ԓыв ясăң яма тăйты пăта Ас-угорской институт сайт хуща «Хăншум тăхи эвăԓт хăншты тăхи пєԓа» рубрика вєрса. Тăм тăхийн вєрăт ԓәщăтум ёх хăншԓăт, муйсăр вєрăт яма мăнԓăт, муйсăр тăхетн ёх хăншты кўртăсԓăт. Щи пăта кашăң хăннєхә пищԓ вәԓ тăта уша вєрты, муй вўрн еԓԓы тўңа хăншты, тăта ԓўв пищ тăйԓ ăн вәты вєрăԓ, оԓăңăн иньщăсты. Щи пăта ԓупты пищ вәԓ, тăмăщ рәпата вєр и хăтԓ хән мăнԓ, тăмăщ вєр тăԓаң оԓ мăр мăнԓ.

Кашăң хăншум хăннєхә тăм вєр пăта карты щўңк мухты сертификат нємуп нєпек ёша пăвтас. Па и тăм тăхийн вәԓты иньщăсты нєпек хуща ки хăншăс, щи пăта ԓўв «Рәт ясăң тăйты хăннєхә» мевԓ посн мăԓы. Мăта ёх тăм вєр ԓәщăтсăт, щи хуятăт па ишăкты нєпек ёша павăтԓăт.

Тăм хăншум вєрăт оԓăңăн айкеԓăт Ас-угорской институт сайт хуща ԓўңăтты пищ вәԓ. Щăта хăншман вәԓ: «Мероприятия» (**www.ouipiir.ru**).

Ас-угорский институт путăр хăнты ясăңа тулмащтăс:
Пётр Молданов

Хŭв йис, хŭв нəпăт нăңена!

Ай кєр тыӆăщ 20-мит хăтӆăн хăнты нє Антонина Иосифовна Ледкова 60 оӆа йис. Лŭв 30 оӆ мăр Нуви сăңхум район Ваньщавăт кəртăн нявремăт рŭщ ясăңа па литературая вəнӆтăс. 2010-мит оӆн Россия мŭвев вəнӆтăты вєрăт хŭват министерства эвăӆт вулаң ишăкты нєпекăн катӆуптăсы.

Антонина Иосифовна пенсияя мăнмаӆ юпийн вєр таклы иса ăн омăсӆ. Лŭв Нуви сăңхум районăн «Семья Югры» па «Югра ӆыӆңуптăты» оса вєрăт тəты тăхеңăна луңман вəӆ, районăн вəӆты мира арсыр нŭшайт тŭңматты нётӆ. Щи тумпи лŭв арсыр мосты вєрăт əхтыйн рəпитăс, щит «Сортың панăн нявремăт рŭтьщăты вєр», «Семь чудес Ванзевата», «А.А. Дунин-Горкавич шашилум əш хəриет хŭват», «Мєт ям хăннєхə», «Хăнты аканьӆ», «Мŭң веккєши нəмты питӆŭв». Щирн лŭв «Признание» па па арсыр ишăкты нєпекăтн катӆуптăсы, щитăт кŭтн «Ветеран труда» вулаң нємн мăсы.

Лŭв Ваньщавăт кəрт ăшкола оӆăңăн киника хăншты нумăс тăйӆ. Антонина Иосифовна сорни ёшңăн тăйӆ, лŭв интăм Нуви сăңхум вошн вəӆ, хăнты аканят пăта хурамăң хăншең пурмăсăт ёнтăӆ па тыйӆ.

Мŭң, «Хăнты ясăң» газетайн рəпитты ёх, лŭвела

А.И. Ледкова

ёмăнхăтӆăӆ пăта ям вŭща ясңăт луплŭв. Хŭв йис, хŭв нəпăт уяңа-пищăңа хоттеӆ ёхӆăн пиӆа вəла! Еӆӆы мăнты вєрӆăн иса яма па тŭңа ат мăнӆăт! Кашăң хăтӆ Кăлташ Аңкийн ӆавăӆман вəла! Тăӆаң ёш, тăӆаң кŭр!

Путăр хăншăс:
Надежда Рагимова

Якутия мŭв хə айкеӆ тəс

Ай кєр тыӆăщ ветмит хăтăӆн Ёмвошевн «Торум Маа» йис пурмăсăт ăкăтты тăхийн рəпитты хăннєхуятăт «Тыӆăщ поры» лэщăтсăт. Щив VII-мит Мŭвтеӆ мирхота юхтум вŭлы ӆавăӆты ёх вохсыйт. Тăм пŭш вŭлең ёх Россия 16 увăс мŭвев йирăт эвăӆт тыв юхтыйӆсăт.

Лыв кŭтэлн Якутия мŭв эвăӆт юхтум айлат эвен (ламут) хə Никифор Кеметинов. Лŭв тăмиты путăртăс:

» *Ма тăм Мŭвтеӆ вŭлең хăннєхуятăт вəйтантупсыя нємасыя юхăтсум. Лăңхалум уша павăтты, муй щирн па хуты тăм йисн арсыр увăс мирăт Россия хон пелăк луватн вŭлы тащлаӆ ӆавăӆлăт, муй хурасуп нŭша вєрăт лыв тăмхăтӆ тăйӆăт па хуты щитлаӆ ямсыева тŭңматӆăт. Ма щиремн, тăмăщ вəн вəйтантупсэт арсыр вŭлең хăннєхуятăта сыр-сыр унтас тəӆăт.*

Мосӆ лупты, хуты тăм кŭтн Никифор Кеметинов Якутск вошн вəӆ, лŭв юхи хăщум оӆăтн арсыр увăс ёх кăсупсыйн вəс па Россия мŭв мастер спорта нєм холумтăс. Еӆӆы лŭв ищи кăсты вєрăта катӆăсыйӆты питӆ.

Н. Кеметинов. В. Енов вєрум хур

Путăр хăншăс:
Владимир Енов

Вŭӆы єнмăӆты ёха

Вŭлы хăтла щи йиӆ,
Нəрмăт, ёхмăт хŭват

Тащев тăюм мирев
Воша кăсупсыя йиӆ.

Əр, хурасăң хоптэт
Мŭңев əмăщ тəӆăт,

Мŭвев-автэв
нŭмпийн
Лятăң сый ăн хəрӆăӆ.

Няхэн-юнтэн кŭтн
Пухăт тынщаң тăхӆăт,

Хăншаң сăхуп эвет
Потум нюхи тəӆăт.

Апрăң ăшуп мирев
Ям нумăсн ат вəӆ.

Валентина Соловар

Еԯԯы Мўвтєԯ мир вўԯєӊ ёх VIII-мит

Щи оԯӑӊӑн мўвтєԯ мир вўԯєӊ ёх VII-мит вән мирхот пурайн юхи хӑщум хӑтԯӑн уша йис. Па хон пєлӑк Монголия мўв вўԯєӊ хуятӑт щи оԯӑӊӑн лупсӑт.

Вән кәщайт мирхот пурайн

Якутия мўв эвӑԯт юхтум хуятӑт

Тӑмхӑтԯ ма хӑншԯум, муй щирн Ёмвошн нялԯ хӑтԯ мӑр щи вән мирхот мӑнӑс. Мўӊ хущева соткєм хуят юхтыйԯсӑт, па хон пєлӑк Монголия мўв ёх онлайн щирн айкеԯ тәсӑт. Мосԯ лупты, хуты интӑм Арктической Совет хуща Россия мўвев кәщая вәԯ, щирн щимӑщ вән мирхот мўӊ хущева ԯэщӑтсы.

«Ёмвошӑӊ декларация» вән нєпек вўсы

Няԯ хӑтԯ мӑр «Россия мўвев» хӑтԯӑт вәсӑт, щӑта арсыр тӑхет вўԯєӊ ёх ԯыв нўшайԯаԯ па щитӑт тўӊматты оԯӑӊӑн путӑртсӑт. Щи юпийн «Ёмвошӑӊ декларация» нємпи вән нєпек вўсы. Щит ӑмсыева нух вантты юпийн Россия мўвев арсыр тӑхет вән кәщайта, вўԯєӊ тӑхет кәщайта китԯы, ԯәԯн щӑта суртӑт ат тўӊматсыйт.

вўԯєӊ икет кўтн ар хуят ими ӑн тӑйԯӑт, вантэ, имет ӑн ԯӑӊхаԯӑт касӑԯман ӑӊхты. Щи пӑта итәх айԯат хуятӑт ищи вўԯы тащ ԯавӑԯты вєр тәты ӑн ԯӑӊхаԯӑт.

Щи суртӑт тўӊматты пӑта «Мўвтєԯ мир вўԯєӊ ёх» ассоциация хуятӑт английской па рўщ ясӑӊӊӑнӑн «Сборник законодательства в сфере оленеводства» єсӑԯсӑт.

«Мўвтєԯ мир вўԯєӊ ёх» тӑхи правления кәща хә М. Погодаев лупӑс, Якутия мўвн оԯ мӑр пурвойт 16 щурӑс вўԯы пурԯӑт.

Советской лащ пурайн нємасыя вўԯы нюхєӊ пўлые ԯыпия тәй пунсы, щитӑт нәрум муй вәнт хўват ара ёвӑԯсыйт, щит эвӑԯт пурвой шимԯ вәс. Россия мўвев кәщайт «Вәнт войт ԯавӑԯты Бернской конвенция» вән нє-

«Мўвтєԯ мир вўԯєӊ ёх» нємпи оса тӑхи кәща хә Сергей Харючи лупӑс: *«Вўԯєӊ хуятӑт мєт вән вєр тәԯӑт, щи унтасн мўӊ вўԯы нюхи тӑйԯўв. Россия мўвев хўваттыйн мєт тащӑӊ тӑхетн вўԯы тащ ԯавӑԯты вєр ԯэщӑтман вәԯ, тәп вўԯєӊ ёх йис щирн щи вєр тәԯӑт. Тӑм йисн ар вўԯы нюхи ԯэщӑтты ӑн мосԯ, интӑм мєт вуԯаӊ щир – щит щи вєр тәты увӑс мир йис вәԯупсы ԯавӑԯты. Вантэ, вўԯы тащӑт ԯавӑԯты хоттєԯ ёх нёврємӑт айтєԯн рәт щирн путӑртԯӑт, щирн щӑта йис вәԯупсы ԯыԯӑӊ».*

Ԯўв ясӊӑԯ эвӑԯт уша йис, хуты интӑм вўԯєӊ ёх и хурасуп нўшайт тӑйԯӑт – мўв иԯпи питы вуй кӑншты тӑхет эвӑԯт щӑхӑр шимԯа йиԯ. Арсыр вәнт войт вўԯы тащӑта вән шәк тәԯӑт. Вўԯєӊ ёх кәртӑтн вәԯты хот ӑн тӑйԯӑт. Юхи хӑщум оԯӑтн

пекн ёш посӑт пунсӑт, щирн интӑм щиты вєрты ӑн рӑхԯ, – М. Погодаев ястӑс.

«Югра мўв вўԯєӊ ёх» оса тӑхи кәща ԯӑӊкӑр хә Василий Пяк лупӑс, хуты Нуви сӑӊхум район хуща кўркӑт пєшет ԯоԯумԯӑт.

Щи вән нўша тўӊматты пӑта Россия мўвев бюджет эвӑԯт нємасыя вухӑӊ нётупсы мосԯ, щи оԯӑӊӑн «Ёмвош декларация» нєпекӑн хӑншсы.

Вўԯєӊ ёх вәԯупсы оԯӑӊӑн С.Н. Харючи щиты лупӑс:

Тӑм йисн вўԯєӊ ёх хуԯна йис щирн вәԯԯӑт. Шуши айԯат ёх иԯуват вошӑӊ хуятӑт пєԯы вантԯӑт па ищиты щи хошум хотн вәԯты ԯӑӊхаԯӑт. Итәх айԯат нєӊӑт касӑԯты ӑн тӑйԯӑт, щирн ар айԯат хә атэԯт вәԯԯӑт. Щи пӑта айԯат хуятӑт вўԯы тащн вәԯты каш ӑн тӑйԯӑт. Проектной институт рәпатнекӑта мосԯ нәмӑсты, муйсӑр кєн хотӑт вўԯєӊ ёх пӑта вєрты рӑхԯ. Щи вєр ищи вән унтас тәԯ.

Таймыр мўвн карты ԯухӑӊ кєн хотӑт вєрԯыйт, щи оԯӑӊӑн Конгресса юхтум хуят, тынщӑӊ вала тӑхты кӑсупсыйн нух питум хә Н. Чупров ай тәс.

Коми мўв эвӑԯт Федерация Совет хуща сенатор нє Е. Шумилова лупӑс:

Югра мўв кәщайт иса муй вєрсӑт, ԯәԯн вўԯєӊ имет ищи рәпитты нєпек ат тӑйсӑт па мосты пурайн рўтьщӑты ат мӑнсӑт. Ин мўӊ иса Россия ԯуваттыйн вўԯєӊ нєӊӑт пӑта щимӑщ мосты нєпекӑт вєрԯўв.

Вән мирхот Монголия мӯвн питл

В.В. Пяк

Мӯвтел мир VII-мит вӯлеӈ ёх вән мирхот

Михаил Погодаев ай тәс: «Якутия мӯвн итәх колледжӑтн нємасыя айлат ёх вӯлы тащ лавӑлты вера вәнлтыйллӑт. Мӯӈ хущева «Айлат вӯлеӈ хә» поступсы вӯсы, щӑта арсыр нётупсэт олӑӈӑн хӑншман вәл. Мӯӈ кәщайлӯв иса муй верлӑт, ләлн вӯлеӈ ёха кєншӑк ат вәс. Каслуптыйлты ӑш хӯваттыйн нємасыя хотӑт омӑссыйт. Айлтыева вӯлеӈ хуятӑта тылӑщ вух вәншӑка верлӯв».

«Югра мӯв вӯлеӈ ёх» тӑхи кәща хә С.Кечимов лупӑс, хуты юхи хӑщум олӑтн вӯт кәртӑтн интернет унтасн «IT-стойбище», МЭШ – мобильной электронной ӑшколайт рәпитлӑт.

Югра мӯв эвӑлт Федерация Совет хуща сенатор хә А.В.Новьюхов ищи ям вер олӑӈӑн ай тәс:

Мӯӈ округевн 2015-мит ол вӯш эвӑлт вӯлы пӑл хуща нємасыя чип щӯӈк вєрсы. Щи чип хуща иса щи вой олӑӈӑн хӑншман вәл. Щи унтасн мӯӈ лӯӈӑтсӯв – ин Югра мӯвевн 40 щурӑс мултас вӯлы вәл.

Вӯлы тащ лавӑлты вер олӑӈӑн поступсы

Вӯлеӈ ёх VII-мит Конгресс пурайн делегатӑт вӯлы тащ лавӑлты вер олӑӈӑн йилуп поступсы нух вантсӑт па елды Российской Федерация правительствая китсӑт.

А.В. Новьюхов лупӑс:

Йилуп поступсыйн арсыр мосты верӑт олӑӈӑн нух хӑншсӯв, ләлн вӯлеӈ ёха елды вәлты па рәпитты кєншӑка ат йис. Ар ол щи вән поступсы хӑншсӯв.

Ин щи поступсы тәсыева нух вантлы, тӯӈматлы па елды вӯлы тащ лавӑлты вер тәты мӯвӑт кәщайта китлы. Вантэ, кашӑӈ мӯв кәщайт ищи лыв пӑтэла мосты верӑт щи поступсыя хӑншлӑт, – Е.Б. Шумилова ястӑс.

С.Н. Харючи путӑртӑс, муй щирн сыры олӑтн щи йилуп вән поступсы нух хӑншсы. Лӯв яснӑл щирн, тӑм олн щи поступсы госдума депутатӑт вӯлӑт.

Пурмӑсӑт вєрты вәнлтӑты хӑр. Л.Гурьева вєрум хурӑт

VII-мит вӯлеӈ ёх вән мирхот пурайн «Мир оленеводства глазами детей» хурӑӈ ванлтупсы лэщӑтман вәс. Щит 1993-мит ол вӯш эвӑлт вєрлы.

Щи тумпи вӯлы тащ лавӑлты вер тәты пӑта мосты пурмӑсӑт вєрты нємасыя вәнлтӑты хӑрӑт рәпитсӑт, «Со вкусом Севера» фестиваль вәс.

Щи хӑтлӑтн «Оленеводы мира» ассоциация 25 ола йис. Щи ёмӑӈхӑтл пурайн лапӑт хуят «За верность Северу» нємпи мевл пос холумсӑт. Щи ёх кӯтн Василий Пяк ищи вәс. Лӯв, вантэ, Югра мӯвевн мєт олӑӈ юкан вӯлы тӑйты вер тәты питӑс, интӑм щи вер елды тәл. Щи тумпи «Нумто» природной парк хуща инспектора рәпитл. Василий Владимирович, мӯӈ нӑӈ пӑтэна амӑтсӯв. Елды ищиты щи яма вӯлы тащ лавӑлты вер тӯве!

Путӑр хӑншӑс:
Людмила Гурьева

«Тёпăң ясңєм» нємпи наука па

Тăм оԓ мўң Россия ԓуваттэвн – щит «Йис вәԓупсы нух лэщăтты оԓ» па иса мўв ԓуваттыйн «Шуши мир ӗкан ясңăт нух лэщăтты яң оԓ». Тăм оԓăт Югра хуща «Тёпăң ясңєм» нємпи наука па вәԓупсы щира вєрум мирхотн олңитсайт. Тăм мирхот тәнԓуп тыԓăщн 21–23-мит хăтԓăтн вәс.

Т.А. Молданова па Т.С. Гоголева

З.С. Рябчикова

Г.И. Дунаева. П. Молданов вєрум хурăт

Тăмăщ наука па вәԓупсы щир мирхотн и пєлăк ёх яха ăктăщман путăртсăт, кимăт пєлăк ёх карты щўңкăт мухты путăртсăт. Мирхот Мегион вошн «Экоцентр» нємуп тăхийн оԓңитса.

Тăмăщ мирхот вєрты Югра Дума депутат Т.С. Гоголева нумăс пунăс. Мирхот вєрăт «Экоцентр» хуща рәпитты ёх (кәща нє Р.Б. Галив) лэщăтты нётсăт.

Мирхотн кәща ӗкана вәс па путăртты ясңăт тўңа тәс С.Ф. Прасина. Лўв Вах хăнтэт ясăңăн ўма путăртты хăннєхә па щи ясăңăн вәнԓтăты нєпекăт вєрты ими.

Мирхотн 18 хăннєхә Югра мўвев па Санкт-Петербург вош эвăԓт ясăң вўйԓясăт па путăртсăт. Тәх ёх рәт ясăңăн путăртсăт. Карты щўңкăт мухты путăр тăйсăт па хон пєлăк хуятăт, ԓыв хуԓыева хăнты вәԓупсы па хăнты ясăң вәнԓтăты хуятăт, щи пăта ԓыв хуԓыева хăнты ясăңăн путăртсăт. Щит: Эстер Рутткаи-Миклиан (Венгрия эвăԓт), Штефан Дудек па Жофия Шён (Германия эвăԓт).

Мирхота юхтыԓум ёх Покачи воша па Нанкъёган нємуп вәнт кәрта ўңхсăт. Покачи воша мирхота юхтум ёх тәнԓуп тыԓăщн 22-мит хăтԓăн мирхот лэщăтум ёх пиԓа мăнсăт. Щи вошн ԓыв путăртты щира ăкмум ёхн ԓавăԓсайт.

«Муй вўрн ԓыԓăңа хăйты па еԓԓы тәты шуши мир рәт ясңăт» нємуп тăта ёңта пăсан вєрсăт. Вош эвăԓт ăкмум па юхтум ёх шай яньщман кўтэԓн путăртсăт, муй вўрн тăм вәԓупсыйн рәт ясăң па йис вєрăт няврємăта еԓԓы тәты щира лэщăтты, тăм вєрăтн вәԓты ԓавăрт вєрăт оԓăңăн па путăртсăт. Ўма кăԓăс, кашăң путăртум хăннєхә ԓўв нумăс ԓыпийн муй па сăм ԓыпийн тăйты ясңăт єсăԓтăс па тăм вәйтантупсы вєрты ёха ўм ясăң лупсăт.

Хән путăр етшăс, ма вана хăтсум вєра нумсăңа путăртум ими хонăңа, щит Покачи вошн ай няврємăт ўңхты «Хăтԓые» хуща рәпитты ими М.М. Рамазанова. Лўв ясңăԓн:

Мăнєма вєра әмăщ йис вєрăт лэщăтты тăхийн рәпитты, хăнтэт вухаԓ ёх йис вєрăт, ясңăт уша вєрты па щи вєрăт няврємăта путăртты. Ма Дагестан эвăԓт тыв юхăтсум, рәт ясңєм, рәт йис вәԓупсєм вєра ўма тăйԓєм па ма няврємăта еԓԓы павăтԓум. Ин хуты мўң хăнты мир мўвн вәԓԓўв, щи пăта ма няврємԓама па садик няврємăта иса пўш тăм мир оԓăңăн, йис вєрăт оԓăңăн путăртԓум, тăм мўв мир пурмăсăт ванԓтăԓум. Мўң хуты тăм мўвн мойң ёх, щи пăта хăнтэт вәԓупсы мўңева ўма вәты мосԓ. Па лупты вўтьщăԓум, щи кўш сыр-сыр тăхийн йис вєрăт оԓăңăн путăртԓăт, ванԓтăԓăт, ищимурт тәп ăңки-ащи мухты йис вәԓупсы няврєма павăтты пищ вәԓ.

Тăм вош ӗпийн мирхота юхтум ёх па еԓԓы мăнсăт, щит Нанкъёган

вәӆупсы щира мăнум мирхот

вуӆєӈ вәнт кәрта. Тăта Покачев ёх вәӆӆăт. Юхтум мир па кәртăӈ ёх сăмăӈа вәйтантсăт. Елена Николаевна па Вячеслав Геннадьевич, ӆын няврємӆаӆ па рәтнаӆаӆ пиӆа тăта вәсăт.

Мойӈ ёх яньщӆтăты-ӆапăтты пăта кәртăӈ нєӈăӆ упи Любовь Николаевна Айпина па кәртăӈ хә упи Любовь Геннадьевна нётсăӈăн. Ӆын иса пўш сыр-сыр пўтăт вєрсăӈăн, кавăртсăӈăн, хăнты щира вєрум ӆєтутн ёх ӆапăтсăӈăн. Щит нюхи па хўӆ эвăӆт кавăртум ӆєтутăт, мєт оӆăӈăн пăсана потум нюхи па потум хўӆ омсăӆтăсы.

Щи юпийн па кәртăӈ кăтӈăн тăм кәрт оӆăӈăн па Покачев рәт мир оӆăӈăн путăртсăӈăн. Щит кәрт хўват шәшман па сыр-сыр хотăт, ӆупасăт ванӆтăсӈăн. Тăм кәрт мєта вән кәрт вәс, ня̆ӆ вәӆты хот тăйс.

Вошăт эвăӆт юхтум ёх әмщăӆăты пăта кăрăщ юхан сăӈхум хонăӈăн, рўва әхтыйн рат хăр вєрса. Щи тăхи эвăӆт рат хăр тўт хонăӈăн омăсман муй па ӆоӆьман хурамăӈ щўняӈ мўв пєӆа вăнтты вєра әмăщ вәс. Юхтум ёх пăта нюки хот па ӆоӆьӆтăсăт, тăта кәртăӈ ёх хăнты ясăӈăн моньщăт-путрăт путăртсăт, арăт арисăт.

Щи юпийн па юхтум ёх мурта вўӆєӈ әхăӆн хăтăтьӆясăт па мăта хуят ӆăӈхас, ӆоньщăн я̆ӈхты утн па хăтăтьӆяс.

Етн оӆăӈăн араӆ пєлăк мойӈ ёх Покачи воша юхӆы пєӆа мăнсăт, тәх ёх па кәртăн хоӆты щира хăщсăт.

Аӆăӈая, юхӆы мăнты еӆпийн, мойӈ хуятăт кәртăӈ ёха ар я̆м ясăӈ ӆупсăт. Югра Дума депутат Т.С. Гоголева я̆м ясăӈ ӆупăс:

» *Нанкъёган – щит хуты наӈкăӈ юхан. Мўӈ йис тєӆн вәӆэв, наӈк – щит мєт так ю̆х, єнумты мўвеӆ – щит тăӆаӈа я̆ма вәӆты мўв, щит ә̆рăӈа-щәмăӈа вәӆты мўв. Ма вєра ӆăӈхаӆум, тăм кăрăщ сăӈхум хуща, тăм юхан хонăӈăн па вєра ар пўш мир я̆ха ат ăктăщӆăт па итамиты я̆м нумăсн, я̆м сăмн кўтэӆн ат путăртсăт. Па уӈăӆ пўншум рәт ясӈеӆ еӆӆы пєӆа ат тәӆэӆ, нняврємăт, айӆат ёх тăм вәӆты вәӆупсыйн ӆыв ясӈеӆ, ӆыв миреӆ вәӆупсы еӆӆы вана ат тăйӆэӆ па ӆыв нняврємӆаӆа еӆӆы ат хăйӆэӆ.*

Па мойӈ ёх ищи арсыр я̆м ясӈăт ӆупсăт.

С.Ф. Прасина:

» *Мўӈ ин наӈк юхан мўвн. Щи пăта ма нумсєма Григорий Лазарев хăншум ясӈăт юхăтсăт.*

Вантэ, наӈк ю̆хиен ӆоӆь
Кăрăщ сăӈхум рувайн ӆоӆь,
Этăр хăри тәрум вәнта
Ухиеӆăн ӆўв хойс.

Ма вєра ӆăӈхаӆум, тăм вәнт кәртăӈ ю̆х итамиты наӈк иты така, я̆ма ат вәӆӆăт, ӆавăрт сурт, ӆавăрт вәӆупсы ӆывеӆа аӆ хойӆ, вәӆупсы пăнтэӆ тўӈа ат мăнӆ. Тәп мўв әхтыйн така ӆоӆьман тăм вәӆупсыйн, тăм шуши мир пăта ӆэщăтум яӈ оӆ мăрн мўӈ муӆты вєрты, ӆэщăтты пищев вәӆ. Мўӈ хуӆыева тăм оӆăтн нумăсӆўв така ат тăйӆăӆўв, вәӆупсэв тўӈа ат мăнӆ, щирн йиӆпа єнумты нняврємӆўва мўӈ йис вәӆупсэв, йис ясӈев я̆ма щи хăйӆэв.

З.С. Рябчикова, А.И. Герцен нємуп Российской государственной педагогической университет хуща айӆат ёх вәнӆтăты ими:

» *Мăнєма вєра әмăщ вәс тăм ёх пиӆа вәйтантты, тăм вәнт кәртăн вәӆты ёх пиӆа путăртты. Тăта ӆыпи нумăса вєра ӆăщкам, тăта мўв ăӈкев ә̆рӆ сăм ӆыпия вєра хойӆ. Тăта ёх ӆєваса ăн путăртӆăт, тăта ӆєваса вєрăт ăн вєрӆăт. Тăта щи мурт тәс ёшн, вощхиман вєрум я̆м хотыет, ӆупасăт па сыр-сыр пурмăсăт вәӆӆăт. Тăта я̆ма кăӆ, ёх нємăсыя хăннєхә щир вәӆупсыйн вәӆӆăт. Ма хăнты нумсємн щи вєрăт вєра щи кăӆӆăт. Ма вәнт кәртăта шимӆ пўш я̆ӈхийӆӆум, щи пăта хăннєхуятăта, хуйтат тăмăщ вєр вєрсăт, хуйтат мўӈты ӆапăтсăт-яньщӆтăсăт, я̆м ясăӈ китӆум. Мєт вән я̆м ясăӈ Т.С. Гоголевая, ӆўв ки мăнты ăн вохсăӆӆэ, ма тăмăщ я̆м мир пиӆа хән вәйтантыйӆсум.*

Т.А. Молданова, Югорской университет хуща айӆат ёх вәнӆтăты ими:

» *Там мирхот вєра я̆ма мăнăс, кашăӈ тăхийн, хуятăт мăта вєра вўянтсăт, щи вєрăт тўӈа мăнсăт. Мєт әмăщ вәс хăннєхәйт пиӆа вәйтантыйӆты, хăннєхәйт пиӆа путăртты. Мєт сăмăӈ, я̆м ясăӈ ма кәртăӈ ёха китӆум, щи мурта ӆыв мўӈты пуньхиман-вощхиман тăйсэӆ, щи мурта сăм хошум рўвн сăмӆўв-нумăсӆўв хошмăӆтăсэӆ. Еӆӆы па тăӆаӈă-я̆ма ат вәӆӆăт.*

Тăмăщ я̆м ясӈăтн наука па вәӆупсы щира вєрум мирхот щи хуӆтăсы.

Мирхота юхтыӆум хăннєхуятăт

Путăр хăншăс:
Пётр Молданов

Ай кєр тылăщ 14-18-мит хăтԓăтн «Торум Маа» йис пурмăсăт ăкăтты па шавиман тăйты тăхийн XXVI-мит «Шуши мир йис хурамăт» нємпи научной вәнԓтăты хăр рәпитăс. Тăта Югра мўв 13 вән па ай вош-кәрт эвăԓт 80 муԓтас хуят онлайн па офлайн щирн сырыя ԓўӈтупсыйн еԓды па вәнԓтăты хăрн рәпитăс. Сăк кăрăтты, тўрԓопăс ёнтты па пăтăрух картэт эвăԓт тәса па хурамăӈа йис карты посăт па па хурăмăӈ утăт ԓэщăтты вєра вет вәнԓтăты хуят вәнԓтăс.

Сăкăӈ хурамăт вєрсăт

Щиты Тәрум юхан хăнтэт щирн нәй, щўл па сăк эвăԓт «Рок» нємпи хурам вєрты Сәрханԓ мўв Русскинская кәртăн А.П. Ядрошников нємпи мўв-авăт па хăннєхә музей хота пиԓтăщум увăс мир вєрăт тәты тăхийн рәпитты айлат нє Фаина Комтина вәнԓтăс. Лўв ясăӈԓаԓ щирн, вәнԓтăты хăрн вәнԓтум Тәрум юхан хăнтэт сăкăӈ хурам – щит мєт йис щирн вєрум хурамăӈ пурмăс. Тăм йис муртăӈа щимăщ ут вантты рăхԓ.

«Народный мастер России» нєм тăйты вәнԓата ювум хăнты ими Зоя Лозямова па «Лыԓăӈ союмн» шуши няврємăт хăнты мир йис вєрăта па рәт ясăӈа вәнԓтăты нє Галина Молданова сăк эвăԓт тўрԓопăс па мевԓ ԓопăс вєрты вәнԓтăсӈăн.

Конда юхан хонăӈăн вәԓты вухаԓят тăйты паль сăк нємуп сăкăӈ хурам вєрты щир Нуви сăӈхум вош эвăԓт юхтум вухаԓь имие Татьяна Тарасова ванԓтăс.

Ими ăнтуп кеԓ ԓэщăтты щира пăтăрух эвăԓт нємасыя карты посăт вєрты Касум мўв эвăԓт юхтум Тарлинӈăн Яков ащи па Георгий пух ванԓтăсӈăн. Яков Никифорович Тарлин – «Народный мастер России» нєм тăйты, айԓат ёх шуши мир ăращты вєрăта вәнԓтăты апрăӈ па вєрăӈ хăнты хә. Лўв ипўша Ёмвошн ԓэщăтты арсыр вәнԓтăты хăрăта вохăнтԓы. Вантэ, рәт ёхԓаԓ йис вєрăт тәса вәԓ па така тăйԓ. Щитԓаԓа интăм айԓат ёх щи вәнԓтăԓ. МосԓястăтыЬ, хуты Тарлинӈăн кăтӈăн пиԓа вәнԓтăты хăра Зоя Тарлина ăӈкăн ищи юхтыԓăс. Зоя Никоновна Тарлина (эви опращ нємԓ Гындышева) тунты хушапăт щи мурта хурамăӈа вєрты вәнԓăс, сємӈăԓама амăт. Щăԓта сăкăӈ хурамăт, тўрԓопсăт ищи хурамăӈа вєрты хошԓ. Щи вєра лўв интăм ԓэщăтты хăрн мойӈ мир вәнԓтăс.

Вăйтантупсы сухнум еԓпийн кашăӈ вєртутăӈ хăннєхә ишăк нєпекн мойԓăсы па пәмащипа ясӈăтн лупсы. Итәх хуятăт юхԓы ищи пәмащипа ясӈăт лупсăт. Щиты йис вєрăт тәса вәты хăнты ими Зоя Лозямова ястăс:

» Ма, вантэ, муй щирн арсыр вєрăт оԓăӈăн яма вәты питсум? Ма иса пурайн вәнԓтыйԓԓум. 1974-мит оԓ вўш эвăԓт арсыр вәнԓтăты хăрăтн вәԓԓяԓум. Щăта ăнтә тәп ма мир йис вєрăта вәнԓтăԓум, итәх пурайн ма вәнԓтăԓаюм. Щи пăта кашăӈ хăтԓ па ипўша арсыр вєрăт вәнԓтуман еԓԓы вәԓты мосԓ.

Еԓды няврємăт вәнԓтыйԓты кєша киникайт хăншты хуят, Россия мўв ԓуваттыйн эвет па пухăт вәнԓтăты хуят нєм тăйты хăнты мир профессор Евдокия Нёмысова ищи ясăӈ вўйԓяс:

Вәнԓтăты хăра юхтум ёх

Г.С. Молданова тўрԓопăс кăрăтты вәнԓтăԓ.
И. Самсонова вєрум хурӈăн

» Тăм вәнԓтăты хăрн щи мурта яма па амтăӈа хăтԓăт мăнсăт. Щи мурт әмăщ, хурасăӈ па вєрăӈ нєӈиет па хәйт! Сăмємн щикєм ям па хошум. Еԓԓы ищи нумăсн, ям па мосты вєрн вăйтантыйԓты питԓўв.

Ияха ԓўӈăтты ки, щи вәнԓтăты хăр етшум пурайн 25 хăннєхә сăк кăрăтты па пăтăрух карты пиԓа рәпитты вєр пăта ишăк нєпекăтн катԓуптăсыйт. Вантэ, ԓыв тăм вәнԓтăты хăрн вєрум 39 пурмăс «Торум Маа» хота мойԓăсăт.

Путăр хăншăс:
Ирина Самсонова

Арсыр хăннєхуятăта нётлŭв

М.В. Пуйко. В. Енов вєрум хур

Тəнял лŭнăн, рəпатаём щирн янхмємн, Муши вошн Лорвош районăн хăннєхуятăт социальной вєрăт лəщăтты департамент кəща нє Мария Пуйко пила вəйтантыйлсум па путрємăсум, муй щирн ин лыв хущела рəпитты ёх па нєнăт ăл хуятăта нётлăт.

Мария Владимировна, муйсăр хоттєл ёх кŭтн сєма питсăн, єнумсăн?

Ма ăл хăннєхуятăт кŭтн ар нєврємăн хоттєл ёх хуща тăм Муши вошн сєма питсум па єнумсум. Ăнкєм-ащєм вещката па тŭнщирăна вəлупсы хŭватн вəснăн. Ма айтєлн, па иса вəна ювмємн, ăн па хəлдийлсум, муй щирн ащєм кŭш юлн, кŭш па тăхийн мулты вевтам ясăнăн нёхмăс па таканшăк ўвтылăс. Араттєлн иса вет нєврєм мŭн хущева єнмăс. Ма айтєлн ныюм имийн киникайт лŭнăтты вəнлтăсыюм. Щи щирємн, хəн Муши вош ăшкола олăнмит класса мăнсум, илємкєм минута сухăнты вŭшн сотхəс ясăн лŭнăтты вєритсум. Əхăт 1982-мит олн кŭтуп ăшкола етшуптăсум па Пулнавăт зооветтехникумн вəнлтыйлсум. Щăлта ян ол мăр лєпкăт єнмăлты тăхийн «Мужевской» совхосн вой леккара вəсум.

Муй щирн нăн социальной вєрăт лəщăтты тăхийн рəпитты питсăн?

Имултыйн 1995-мит олн вəлупсы хурасэв па щирăтн мăнты кєрлăс. Иса щи вŭш эвăлт ма социальной рəпатнека йисум. Сырыя Челябинск вошн юридической техникум етшуптăсум. Əхăт «Уральский институт коммерции и права» тăхийн юриста вəнлтыйлсум.

Мєт олăнăн, вантэ, социальной служба хуща рəпитсум. Щи пурайн пенсияя питум хăннєхə вєрăт тəса ийха ăкăтсум па нух хăншсум. Мŭн районэв хуща хəлум щурăс мултас щимăщ хăннєхə ищиты ин тăмхăтл вəнты рŭтьщуман вəл. Кашăн вєр тŭнщирăна па вещката лəщăтсум. Щăлта ай кəщая павăтсыюм, əхăт па Лорвош район социальной защита департамент кəща нєна йисум па ин тăта щи тăмхăтл єлды рəпитлум.

Мария Владимировна, муй щирн нын арсыр хăннєхуятăта нётлăты?

Мŭн районэв луватн араттєлн 10 щурăс хăннєхə тăмхăтл вəл. Лапăт щурăскєм мŭн социальной тăхевн нух хăншман тăйдыйт. Щит щимăщ хăннєхуятăт: ар нєврємăн, кăши-мəш тăйты, Вулан лаль мăр рəпитум, арсыр лальн вəлум, Россия па округев мŭвнăн ветеран па турăх мəшăн хəйт-нєнăт. Щи тумпийн вəн вошăтн вəнлтыйлты айлат пухăт па эвет.

Мєт вулан вєр социальной рəпатаев хущи, ма щирємн, кашăн щимăщ хăннєхə лŭвела мосты пурайн нётупсы вухăт государства эвăлт мăты.

Муйсăр хăннєхуятăта нын рəпатайн унтасн аршăк нётупсы вєрлăты?

Ма щирємн, кашăн хəя па нєна мосты араткємн государстваев вухăт унтасн иса нётлŭв.

Хăнтэта, мăта ёхлŭв войхŭл велпăслăлăт, вŭлы тащ хуща янхлăт па арсыр ай кəртăтн вəллăт мŭн ищи компенсация вухăт щирăтн нётупсы вєрлŭв. Вантэ, Россия хон пєлăк закон щирн нємасыя шуши мир хăннєхəйт нётлыйт. Щи пăта хăнты ёхлŭва ямсыева нётлŭв.

Вулан лальн вəлум хăннєхə мŭн хущева иса ăнтэм. Лывела сырыя ищи вəлупсы хŭватн нётупсэт вєрсŭв. Тăм йисн муртăна Вулан лаль пурайн рəпитум хăннєхуятăт хăщсăт па лыв ищиты щи нётлыйт. Щăлта район Вулан хăннєхə нєм холумтум хуятăт па вухăтн ямсыева кашăн тылăщ сухуптăлŭв. «Вулан лаль пура нєврємăт» вєр тэп тăта мосванăн Россия мŭв хуща йилуп поступсэт щирн лəщăтсы. Щи хуятăта кашăн тылăщ щурăс шойт вух мăлŭв. Лывела Вулан лальн нух питум хăтăлн па ветсот шойт мойлăлŭв. Пирщамум хăннєхуятăта, мăта хəйт-нєнăт 65-мит ол вŭша юхăтсăт, тэп илєм пŭш «Йисăна-нəптăна ювум ёх» ёмăнхăтăлн вухăт мойлупсы юкана мŭн па вух сухуптăлŭв.

Мария Владимировна, еша Россия па Ямал мŭвнăн ветеран нємăт холумтум хăннєхуятăт олăнăн мăтты айкел тŭва?

Россия мŭвев ветерана лŭнтăсты хăннєхуятăта сыр-сыр жилищно-коммунальной вухăт сухуптăты нётлŭв. Щи пăта яма вантлŭв, муйсăр хотăтн лыв вəллăт, хуты лыв хотлал хошмăллыйт, муй арат хăннєхə ин щи хот лыпийн хăншман вəл. Кашăн тылăщн лывела щурăс шойт арат вух сухуптăлŭв. Кимит вєр, хəн щи хăннєхуятăт Ямал округев ветеран нємн юкантлыйт. Щи ёх тэп пенсияя мăнтэл вŭшн велщи социальной тăхи эвăлт вухăтн сухуптăты питлыйт. Щиты тăмхăтл мŭн тăта вəллŭв па районэв луватн вəлты хăннєхуятăт пăта вещката рəпитлŭв.

Путăр хăншăс:
Владимир Енов

Г.Я. Тарлин, В.Ю. Кондин па А.Н. Брусницин

А.Н. Брусницин па В.Ю. Кондин карты лулдăт

Ёмăӊ карты йиc вєрăт

Тăм ванăн Ёмвош увăс мир тәс ёшуп ёх ăктăщийлтум тăхи вєрăнтыйлса. Щит ай кєр тылăщ 14-18-мит хăтлăтн «Торум Маа» нємуп йис пурмăсăт шавиты тăхи хуща вәс. Тăта вєрăӊ имет сăк эвăлт кăрăтсăт, вєрăӊ икет карты эвăлт пурмăсăт вєрăнтсăт.

Ёмăӊ карты пила «Кузница обских угров XV-XVI веков» нємуп тăхийн рәпитсăт, щимăщ хот йит музей хуща вәл. Карты пила рәпитсăт музейн рәпитты кăтӊăн Вячеслав Кондин, Анатолий Брусницин па Нуви сăӊхум район Касум вош эвăлт юхтум хә Яков Тарлин, лўв «Народный мастер РФ» нєм тăйл.

Мўӊ вәйман тăйләв, хăнты па вухаль мир хуща карты эвăлт вєрум пурмăсăт – щит ёмăӊа тăйты пурмăсăт. Карты ёмăӊ картыя альщăлы, щи кўш лўв лулпи муй па пăтăрух эвăлт вєрум пурмăс. Щи пăта карты пурмăсăт вєрты вєр – щит ёмăӊ вєр. Тăм хăтл ищиты щи.

Най аӊки пєла вантман, мăта тăхийн карты лултăлы па пурмăса вєрла, мўӊ сăмлўвн ёмăӊ йис вєрăт нух щи хўвлăлăт.

Тăм ăкмум тăхийн ёх нумăс тăйсăт йис карты лулпет икет ăнтуп кел пăта вєрты. Тăм йис вєрăт нух лыӊӊăлтăты пăта музей ёх вєра хўв мăр сыр-сыр вєрăт лэщăтсăт. Мєт олăӊ тăм карты лултăты вєрăт олӊăн лыв ар нєпек лўӊăтсăт, муй тăхийн муй тăм олăӊăн хăншман вәл, щи вєрăт вәты мосл. Сырышăк па нємăсыя карты лултăты наяӊ хот вєрсăт. Щăлта па мосты карты, мосты лулпи кăншты па ләтты мосăс. Ăхăт па лулпи шошумты хушапăт вєрты мосăс, щи хушапăт лєваса сухтакăрăт эвăлт хән вєрлайт, ищи мосты утăт кăншты мосăс.

Хән хә хуятлўв рәпитты олӊитсăт, нємăсыя уша йис, тăм вєр ăл вәлман хән тывл. Тәх хушапăт лулпийн пунты юпийн ара рывлăт. Щи кўш сырышăк тăм вєрăт вєрты олӊитум ёхлўв вәнлтыйлты яӊхсăт, щи кўш лулăӊ карты лыв ёшн катлыйлсăт.

Вячеслав Кондин ясăӊăн:

» Тăта мўӊ ăктăщийлсўв карты эвăлт хә хуят ăнтуп келăта хурамăӊ картэт вєрты. Тăм вєрăта мўӊ Леонид Дмитриевич Рязанцев хуща вәнлтыйлты яӊхсўв. Ин па щи вєрăт тăта щи вєрты вўтьщăлўв.

Карты эвăлт вєрум пурмăсăт. П. Молданов вєрум хурăт

Па лупты мосл, тăмăщ карты пила рәпитты вєрăта Л.Д. Рязанцева мєт олăӊ щуши мир пурмăсăт тәса вєрты тăхи хуща рәпитты ёх нётсăт. Картăӊ вєрăт вєрты 2000-мит олăтн олӊитса. Лўвела мєт нётсăӊăн кăтӊăн, щит искусствовед Наталья Фёдорова па Союз мастеров лăӊкăр нє Светлана Гындышева. Щирн, хә хуятăт вєрты пурмăсăт ăктăщум тăхи юпийн Сўмăтвош район кәщая нєпек китса, ләлн тăм хәена карты пила рәпитты хот вєрты нётты. Елды па тăм кăт хуятӊăн иса пўш тăм карты пила рәпитты хәя нётсăӊăн. Щит мосты ёх пила вәйтантыйлты, карты вєрты тăхета яӊхты па сыр-сыр вєрăта. Ин мўӊева кăл, тăм вєр нăртама ăн хăщăс. Ин ёмăӊ картăӊ вєрăт музей ёх ăрн елды тәлыйт.

Путăр хăншăс:
Пётр Молданов

Тӑмӑщ ёмӑңхӑтԓӑт мосԓӑт

Вошӑң мир ёмӑңхӑтԓ вантты юхӑтсӑт

Л. Мелентьева «Вурңа хӑтԓ» пурайн Сәрханԓ вошн эвет якты вәнԓтӑԓ. В. Енов вєрум хурӑңӑн

Имуԓты пурайн Сәрханԓ вошӑң шуши мирӑт тӑхийн ԓэщӑтум «Вурңа хӑтԓӑн» вәсум. Щи ёмӑңхӑтԓ мӑнум вєр юпийн нємасыя щи тӑхи хуща рәпитты вухаль эвие Людмила Мелентьева пиԓа вәйтантыйԓсум па я̆м хўв арсыр айкеԓӑт ԓўв эвӑԓтэԓа уша павӑтсум.

Уша вєрсум, хуты Людмила Ԓєв юхан кәртӑн Сўмӑтвош районӑн вухаль хоттєԓ ар няврємӑң ёх кўтн сєма питмаԓ. Ԓўв хәт няврємӑт кўтэԓн мєт вән эвия вәԓ па апӑлнєңӑԓа тәп я̆ртъяң оԓ веԓщи питмаԓ. Ӑңкеԓащеԓ я̆мсыева вухаль вәԓты-хоԓты щирӑт, йис вєрӑт па ясңеԓ вәйтԓэԓ.

Ԓыв эвеԓ сырыя Ԓєв юхан кәртӑң кўтуп ӑшколая я̆ңхӑс па щи вәнԓтӑты тӑхеԓ 2003-мит оԓн етшуптӑсԓэ.

Ӑхӑт Людмила Югорской государственной университетн «рәт ясӑң па литература» щирн вет оԓ мӑр вәнԓтыԓӑс. Щи вєрӑԓ я̆ма сухнуптумаԓ кємн диплом ёша холумтӑс па Ԓєв юхан рәт кәртӑԓа юхи вәԓты мӑнӑс.

Юԓн вәнԓтум щирӑԓн вєр ӑн мущатас па кӑт оԓ мӑр ԓапкайн рәпитӑс.

Имуԓтыйн нумӑс вєрӑс па Сӑранпауль вошн рәпата кӑншты вўянтӑс. Щи вошн няврємӑт па айԓат ёх вәнԓтӑты тӑхийн иԓєм оԓ мӑр мӑнты кємн социальной педагог нє щирн вәс па рәпитӑс. Кимит оԓ ищи тӑхи хуща дополнительной образования няврємӑт вәнԓтӑты нєңа вәс па щи вєрӑԓ тумпийн пухӑт па эвет вухаль мир вәԓты-хоԓты щирӑта вәнԓтӑс.

Щӑԓта «Шовӑр пӑԓ» нємуп тӑхи вєрӑс, хута айԓат эвиет хӑншет эвӑтсӑт па сӑк пиԓа арсыр ай пурмӑсыет хурамӑңа вєрсӑт. Щимӑщ щос мӑнум пурайн Людмила ай няврємӑт пиԓа тәп вухаль ясңӑԓн лупӑс па ай эвет ищиты рәт ясӑңԓаԓа тўңщирӑңа па тәса вәнԓтӑсԓэ.

Сӑранпауль вошн тәп хәԓум оԓ мӑр ԓўв рәпитӑс па нумсӑԓ лыпийн па тӑхия таԓсы. Щитӑԓн 2013-мит оԓн Сәрханԓ вошӑң шуши мирӑт тӑхия ԓўвеԓ я̆ма вәйтты нєңԓаԓн рәпитты вохсы. Иса щи вўш эвӑԓт па ин тӑмхӑтԓ вәнты ԓўв Сәрханԓ вошн вәԓ.

Людмила путӑртӑс, хуты мєт оԓӑң пурайн шуши мирӑт рәпитты тӑхи хуща ԓўв ош сух пўнӑң сухмӑт эвӑԓт вейт тыйты питӑс. Вантэ, ӑңкеԓн иса ай пурайт вўш эвӑԓт юԓн ар щирн тыйты вәнԓтӑсы. Щӑԓта хӑщум оԓӑтн ԓўв ар пєԓӑк тунты пиԓа вєрӑнтты вўянтӑс.

Щи пӑта вєрӑнтты хә Александр Сайнахов пиԓа ԓын товийн Сәрханԓ вош ԓєпн вәԓты вәнта я̆ңхԓӑңӑн па тунты хурԓӑңӑн. Ӑхӑт тунтэт я̆мсыева ԓэщӑтԓӑңӑн, тєвӑң хӑтԓӑт пураитн сорӑԓԓӑңӑн па пурмӑсӑт вєрӑнтты щира ԓэщӑтԓӑңӑн.

» *Ма тӑм ванӑн тунты эвӑԓт хинт вєрты пиньщӑсум, арсыр воньщупӑт па ай хушапӑт я̆машӑк тывԓӑт. И пўш тӑта юх эвӑԓт няԓы нюхӑртсум, щит шєңк әмща тывӑс*, – тӑмиты мӑнєма Людмила лупӑс.

Щӑԓта иньщӑссєм айԓат вєрӑнтты нєңев, муй щирн тӑм Сәрханԓ вошн кашӑң товийн «Вурңа хӑтԓӑт мӑнԓӑт», мосԓ муй ӑнтә тӑмӑщ шуши мир ёмӑңхӑтԓӑт тӑм йисн вән рўщ вошӑтн па арсыр мир ёх кўтн ԓэщӑтты.

Юхлы ԓўв путӑртӑс, хуты «Вурңа хӑтԓӑтн» ԓўв иса ай пурайт вўш эвӑԓт вәԓԓяс. Щӑԓта арсыр вошӑң мирн тӑм ёмӑңхӑтԓ шєңк сӑмӑңа па я̆ма тӑйԓы. Лыв вантԓӑт, муй щирн хӑнтэт па вухаԓят тӑм хӑтԓ пурайн якты-арита хотӑт вантԓӑԓӑт, лыв тәс, хурамӑң хӑншийн эвтум сухԓаԓ уша вєрԓӑт па ищиты морты мўв эвӑԓт юхӑтты вурңа нєңева ӑмӑтԓӑт. Тӑм нєңев ясңӑт щирн, кимит пєԓӑк эвӑԓт айԓат пухӑт па эвет тӑмӑщ ёмӑңхӑтԓӑтн ищиты шуши мирӑт культура вантԓӑт па ушӑңа-сащӑңа кашӑң вєр вєрԓӑт.

Путӑр хӑншӑс:
Владимир Носкин

НЯВРЄМӐТ ХӐНШԮӐТ

Тынӑң нявремӑт! Сәрханԯ районӑн Лямина кәртӑң ӑшкола нявремӑт «Дом на воде» нєпек ԯәщӑтԯӑт. Щи нєпек ԯыв хәԯум ясӑңӑн єссӑԯԯӑт: рӯщ, хӑнты па английской ясңӑтн. Мӯң хәԯум тыԯӑщ мӑр ипӯш щи нєпек эвӑԯт сәрханԯ хӑнтэт ясӑңӑн хӑншум путрӑт тыв вєрты питԯӯв.

Йыс йоҳ пан ит воԯты кантәҳ йоҳ совәт

Қаҷәң оԯ Русскинскин қантәх йоҳ қича йимәң қатәԯ воԯәԯ «Йимәң қатәԯ вәԯи тойты йоҳ, куԯ кәнчи пан воеҳ кәнчи» Кантәҳ йоҳ ԯуват памитәԯәт.

Икит авәԯ нәвәрԯэт, нюр тахԯәт, кырәҳнат саврәмԯәт, нюԯ тахԯәт. Имит сив памитәԯәт. Йоҳ инам ҷурсамнат вәԯинат соҳԯтәҳԯти тоҳи ԯәйԯәт. Нотпи питәм қо йеԯәп буранат мәԯы.

Мантәма йемат ҷурсамәң тоҳи йоҳ туԯәх совәт Кантәҳ йоҳ сақәт пан моләпсыт, йемат ковмәр варта.

Аңкәм йасңәтывәԯ ма вуԯәм сарпи йыс йоҳ киҳәнивәԯ сақ варәнтәт ос ит воԯти йоҳ сукивәԯ варԯәт.

Пынт ньомраҳты сукивәԯ варти йоҳ әнти варԯәт, поҳԯәңки варԯәт. Роқ ийҷән канҷаңки варԯәт ньырәт па корасәпҳи шимтәԯи варта варат.

Икит моләпсит вәԯиҳи варԯат пан моләпси корат ԯомтәԯат канҷият йонмин, сарпи тоҳән әнти варат.

Йимәң қатәԯ қантәҳ йоҳ воԯти тоҳит номта, пан қоԯти әнти мәнта. Йимат ковән воԯти қантәҳ йоҳ әйчарит йовәтԯәт ԯәйԯта йимәң катԯнам.

Татьяна Рынкова

Әнма сәвәм пуҷы пәты моҷы

Қаҷәң қантәҳ ӑви айн-унта кәԯвуԯ ов сәвта. Ма анқәмән йәң оԯывәԯ онәԯтойем. Номәқсәԯәм ропиԯтәта мәнԯәм опәт сәвта.

Авит ләҳат пыриԯәт: коԯән ов сәвта сиққәң ярнаснам? Ики йота коԯха әнты мәнәм ави сумәнтахԯәх воԯәԯ пан опәтԯаԯ коԯән ԯаңӑл тохән сәвԯәтәх. Ики йөта мәнты пырән ԯув сумәнтаҳнат йимәԯәԯ.

Опәт киҷа сив әнтәм. Виҷипи йаҷәп сәвәт. Тәм нопәт ӑвит опетԯаԯ пыкәт корас сыват сәвԯәт. Сиққән сәвәт пыра әнам әнты кыҷԯәт.

Сарпи опәт иԯ авәԯта әнты мустәх. Ит ӑвит ԯәхнам опәтԯаԯ коԯән ԯаңԯәт тохән авәтԯәԯаԯ. Қантәҳ йоҳ соҳит сәм иԯ мосәԯ тавәрта кунты кӑт йоқән ов сәвԯәҳән ики йота арпа йаңкԯән.

Аңқаңкәм мантәм йастәҳәԯ кунты мәтақо әнтәмҳи йәԯ чуԯатән кӑт сәкән мосәԯ сәвта. Кунты чиминт атәм вар әнтәм йақән йәмнат кӑт сәкән аԯ сәва йемат ԯаңкԯән кунты тойҳәԯ ньюԯа сәвихәԯа.

Татьяна Рынкова

*«Дом на воде» нємпи нєпек,
МБОУ «Ляминская СОШ»,
Сәрханԯ район*

ХӐНТЫ МИР МОНЬЩУПСЭТ

Йис пура эвӑӆт тывум яснӑт

Тынӑӊ хӑнты нябрємӆўв! Тӑм йиӆуп вәӆупсыйн мўӊ ар пєлӑк амамӑтщет юрємийӆсўв, щирн тӑмхӑтӆ ӆӑӊхаӆўв уша вєрты, муйсӑр амамӑтщет ясӊӑт нын вәйтӆӑты. Тӑмхӑтӆ мўӊ катра газетайт эвӑӆт амамӑтщет йиӆпа нух хӑншӆўв. Оӆӑӊмит моньщуптэт нєпека хӑншӑс П. Аликов. Ин амамӑтщет ӑма ӆўӊтаӆн па уша вєраӆн, муй оӆӑӊӑн кашӑӊ моньщупсыйн хӑншман вәӆ.

◆ Йиӊк иӆпи сот сєм.
◆ Сот хә и єсум.
◆ Хушапӑӊ ю̆х хўват вўрты вухсар ваӊкӑӆ.
◆ Хот ӆаӊӑӆ пирмыӊ тӑхты.
◆ Сот хә и ёш.
◆ Пӑтлам хот сўӊӑн лащ ӆойӆ.
◆ Тӑӆта вантӆєм – кӑӆ, туӆта вантӆєм – ӑн кӑӆ.
◆ Ютлаӊӑӆ ӆыюм ики сот наӊк аӆуммаӆ.
◆ Ӆўӊа йиӆ-кўвӑщ ӆәмӑтӆ, тӑӆа йиӆ – кўвщӑӆ нух єӊхӆӑӆә.
◆ Карты мухты сухум таӆӆа.
◆ Йиӊк иӆпи кумры хот.
◆ Каврум йиӊк кўтӆупн урум вухсар кавнємӑӆ.
◆ Юхан хўват оӊӑт пєлӑк хор хәхӑӆ.

◆ Ӑм ӆов ӆоӆюм тӑхи турн па варӑсн ӑнт єтӆа.

Ин па хӑнты хуятн Ф.К. Елескинӑн хӑншӆўв ӑктум амамӑтщет. Федор Кондратьевич Елескин Ленинград вошн А.И. Герцен нємпи пединститут етшуптӑс. Ӆўв рәт хӑнты ясӊӑӆ, хӑнты мирӆ пєӆа шєӊк сӑмӑӊ. Хӑнты кәртӑтн вәӆятӑӆ пурайн ӆўв хӑнты моньщӑт, йис путрӑт, амамӑтщет ӑкӑтӑӆ.

◆ Ю̆х тый хўв пос.

◆ Ю̆х тый щали-вали.
◆ Хот ӆаӊӑӆ хишєм нянь пєлӑк.
◆ Хот пӑта мєӊкӑӊ сор.
◆ Вур сот сєм.
◆ Йиӊк сот сєм.
◆ Карты мухты ю̆х єнуммаӆ.
◆ Асӊӑн-ӆорӊӑн шәпи нуви сухум ӆєр таӆӑсмаӆ.
◆ Юхан кимӑӆн кияртӑӊ турн ӆєр ӆоӆь.
◆ Хушапӑӊ ю̆х хўват вўрты вухсар навӑрӆ.
◆ Тый лопсах, тухи лопсах – кәккәк вўюв.
◆ Йиӊк иӆпи сӑмӑӊ калащ.
◆ Пӑтлам щўӊӑн кар ӆўйтӑӊ нє, ух ӆўйтӑӊ нє ёнтӑсӆ.
◆ а) Тәс нэ картам сӑх кӑр.
б) Ӆыи кӑр, аны кӑр.
◆ Каврум щорӑс кўтупн кар милӑӊ ёх, ух милӑӊ

ёх єтӆийӆӆӑт, пєнтыйӆӆӑт.
◆ Каврум йиӊкпи щорӑс шәпи кӑт ими ӆявӑтӆӑӊӑн, ӑха ӑнт юхӑтӆӑӊӑн.
◆ Каврум йиӊкпи щорӑс шәпи урум вухсар ваӊкӑртыйӆ.
◆ Сӑхӑӆ шӑнш эвӑӆт хӑтӑтьӆийӆ шӑншӑӆ моритум ики.
◆ Ю̆х кўтуп ланты лопӑс.
◆ Юх тый вәӆ ӆовӑӊ хә.

Оӆӑӊмит моньщуптэт «Ленин пант хўват» газетайн 1972-мит оӆ Ас хӑӆты тыӆӑщ 29-мит хӑтӑӆн 5-мит номерн хӑншман вәсӑт, кимит амамӑтщет «Ленин пант хўват» газетайн 1977–мит оӆ вәйт ӆор тыӆӑщн 6-мит хӑтӑӆн 32 номерн єтсӑт.

Тӑм лопас ӆэщӑтӑс:
Ирина Самсонова

«Хӑнты ясӑӊ» газета лӯӊӑтты ёх!

Тӑмхӑтл мӯӊ хӑнты ясӑӊ газетаев 65 оӆ постӑты вӯраӊӑн хәтмит иньщӑсупсы хӑншлӯв. Юхлы ясӑӊ тыв китаты: **khanty-yasang-65@mail.ru**.

6. Мӑта пура вӯш эвӑлт «Хӑнты ясӑӊ» газетаевн Сәрханл мӯв хӑнтэт рәт ясӑӊӑн нємасыя лопӑс єтты питӑс?

Животноводства продуктивность арамтты пата

Ём вош район животноводства рупутникыт, хоты и иса округев туваттыны, така тоттит ёш войхут продуктивность нох атымты пата. Район колхозыт кутны иситы си вер пата така тоттит ел «1-е Мая» рыбартель колхозникыт.

Сята ёш войхут тайты ёх эсымйингк, мис вуй, нёхи аршик хотымтты пата иса мар така тоттит. Ситы, мис пусты нэнгыт 1958 от мар кашинг мис эвыт пуссыт 1888 килограмм эсымйингк. А мис пусты нэ Ягутина Е.Н. отмар кашингйи мис эвыт пусыс 2330 килограмм эсымйингк.

Там ванны Ём вош район ёш войхут тайты ёх районной мирхот утыс. Там мирхота иситы и ёхтыйтсыт «1-е Мая» колхоз (Кышик курт) ёш войхут тайты верны сырия манты ар хоят.

Там хут ветпыс артель, эвыт ёш войхут тайты вер ухтыны утты сырия манты ёх па нэнгыт ёхтыйтсыт. Тата тыв питэтны ёш войхут фермаита торын таттиты хоятыт, мис пусты па мис пошых энмыттыты нэнгыт па па ёх утсыт.

Тыв кутэтны утыс и мис пусты сырыя манты комсомолка Валя Кузнецова па мис пошихыт яма энмыттыты нэ Татьяна Вандымова. Там хатл газетатны тын хортын ханшайнгын.

Комсомолка Валя Кузненцова нэмоты артны сит эвыт ант пакныс.

1958-мит отны тув колхоз фермая мис пусты нэнгаим рупитта кашасис. Тув 9 мисны масы.

Валя каркам па апрынг эви. Тув маха от кашинг ий мис эвыт 1608 литраны эсымйингк пусыс. Там от тув кашинг йи мис эвыт – 2000 литраны пуста комсомольской яступсы вус.

Валя миим комсомольской ястыпсэт така нумман тайтыттэ. Тув январь па февраль тылысьны миинтым плантл ямкема этты тарматсытэ.

Снимокны: Валя Кузнецова хор памытман

«Ленин пант хуват», № 39 (170), 31-мит март 1959 от

Ферманы энмыс

Ар ота йис, хоты мис тайты фермая рупитта ёхтыс комсомолка Алачева Тамара. Отынг пуш тув мис поших энмыттыман рупитыс. Си рупутаитны тум яма рупитыс. Си мар тув ар мис поших энмыттыс.

Там рупутаны рупиттэт сахат тув питлны сёхлынг тывыс. Кур тангыт эвыт каврым йингки ветра иты вуймет сахат хомпылмыстэ па ёшл каврым йингкны тапытсытэ. Хув мар ёшл кашитыс.

Ёшл нох тунгымтым ювпины Тамара Семёновна мис поших энмыттыта па ант мошитыс. Мушинг ёшлны тавырт йингки ветраит атымта ант мошитыс. Итампи тув фермаит ант воськыстэ. Тув мис пусты нэнга питыс.

Отынг мар еша тавырт куш ус, но Тамара тавырт верыт эвыт ант пакныс. Мис пусты тус нэнгыт пета вантман тув иситы яма пуста тарынтыс.

Вуратым верл сира тывыс. Моттыкем ота йис, хоты тув Октябрьской район Карл Маркс нэмып колхоз сырия манты мис пусты нэнгыт кутны йикемны мантл. Ванкутл тув нэмыт районной па окружной Почёт сохытны уттыйтл.

Тамара иса самыт понтыттэ тувет миим рупута яма верты пата. Хун мунг родной Коммунистической партияев мас ясынг, тутн Америка Соединенной Штатыт ёш войхут продукция верты верны этты ёхытта па пира хийта, тув КПСС члена питты номыс верыс, тутн иса коммунистыт питны етпи нартыпны манта партия уны задачайт тарматыты верны.

Тамара Семеновна интам коммунист. Тув и еты пета рупитл ситы, тутн колхоз мет ям труженикыт питны сырия манта.

В. Семенов

«Ленин пант хуват», № 38 (169), 28-мит март 1959 от

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№6 (3594), 24.03.2022

Соучредители
Дума, Правительство Ханты-Мансийского автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных и внешних связей Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

Редакция
Директор, главный редактор – **Динисламова С.С.**
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь – **Рагимова Н.В.**
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:
628011, г. Ханты-Мансийск, ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52
E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте **www.khanty-yasang.ru**
Отпечатано:
ООО «Новости Югры-Производство» г. Сургут, ул.Маяковского, 14.

Индексы **04393, 54393**
Тираж **2166** экз.
Заказ **1145**
Цена свободная

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Тюменской области, ХМАО-Югре и ЯНАО.

12+

Свидетельство о регистрации ПИ №ТУ 72-00796 от 23 января 2013 г.

Мнение авторов публикаций не обязательно отражает точку зрения редакции.